

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

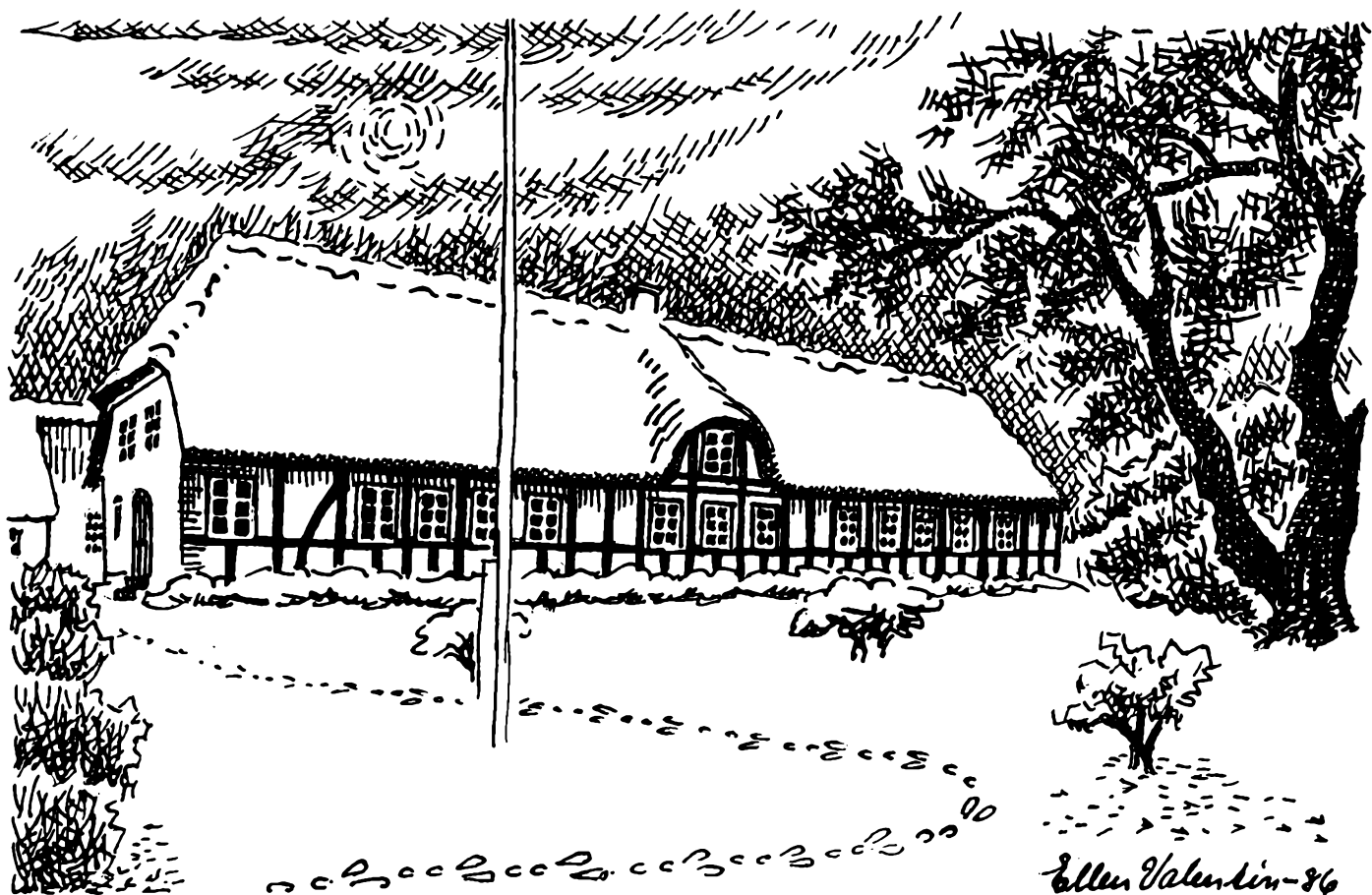
Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Hovedbetyrelsesmødet	side 4
Landbruget og naturen	side 5
Overproduktion og miljø	side 8
250 års jubilæumsfest	side 9
Der kommer en nat	side 11
Auktionen på »Liden Kirkegård«	side 13
Slægtsgårdsrejsen	side 15

Tidsskrift for
 Dansk Slægtsgaardsforening
 December 1986 - Januar 1987

Nr. 265 - 44. årgang

*Lundshøj ved Egense (Sydfyn).
 Gården blev flyttet ud i 1787 og stuehuset er fra dengang.
 Gården ejes af Sigrid og Aage Nielsen, der er 6. generation.
 (Tegning: Ellen Vallentin.)*

SLÆGTSGÅRDEN

LÆR AF FORTIDEN - LEV I NUTIDEN - VIRK FOR FREMTIDEN

Stiftet 3. juli 1941

Redaktion:

Ole G. Nielsen, Lundforlundvej 8, 4200 Slagelse, tlf. 03 58 40 16

Kasserer, sekretær og annonceekspedition:

Inger M. Hansen, Bjerggårdsvænget 9, 2840 Holte,
tlf. 02 80 25 37 (efter 17). Postgiro nr. 8 08 31 42

Slægtsgaardsarkivet:

«Klostergaardens», Ole Hansensvej 3, 4100 Ringsted,
tlf. 03 61 25 35 (onsdag 11-15 og evt. efter aftale)

Arkivar Else-Margrethe Ransy, Udbygade 19, 1, 2200 København N.,
tlf. 01 37 73 22 kl. 18-21 (fortrinsvis folketællinger)

Genealog Bo Johansen, St. Strandstræde 4, 1, 1255 København K.,
tlf. 01 11 67 20 efter kl. 18 (fortrinsvis gård- og slægtsundersøgelser)

Hovedbestyrelsen:

Formand: Konsulent Jens P. Petersen, (R), Thyrasvej 7,
4100 Ringsted, tlf. 03 61 00 23

Næstformand: Gårdejer Holger Buch Juul, Ribevej 13, Ødsted,
7100 Vejle, tlf. 05 86 50 21
(Formand: Vejle amt)

Gårdejer Peder Møller Frifelt, «Lindegaard», Tyndkærvej 7,
6823 Ansager, tlf. 05 24 30 87
(Formand: Bladudvalget)

(Ovennævnte tre udgør bestyrelsens forretningsudvalg)

Gårdejer Vagn Mathiasen, «Solgaard», Toeltvej 4, Langerød,
3480 Fredensborg, tlf. 02 19 38 37
(Formand: Arkivudvalget, formand: Nordsjællandskredsen)

Gårdejer Aage Tolstrup, «Stangegaard», Skarpeskadevej 6, Aarsballe,
3700 Rønne, tlf. 03 99 92 77
(Formand: Bornholm)

Gårdejer Meta Larsen, «Skovvang», Præstøvej 107,
4640 Fakse, tlf. 03 82 51 45
(Formand: Sjælland-Syd)

Gårdejer Frede Falk Rasmussen, «Vestervang», Marrebæk Tværvvej 5,
Marrebæk, 4873 Væggerløse, tlf. 03 87 73 57
(Formand: Lolland-Falster afl.)

Gårdejer Carl Martin Christensen, M.F., «Kaaregaard», Badstrupvej 39,
Badstrup, 5485 Skamby, tlf. 09 85 11 74

Gårdejer Hans Peder Madsen, «Mariemindes», Røjrupvej 41,
5550 Langeskov, tlf. 09 97 23 21
(Formand: Fynskredsen)

Gårdejer Torp Friis Møller, Aarslevvej 4, Aarslev,
6230 Rødekro, tlf. 04 66 66 97
(Formand: Åbenrå og Sønderborg amter)

Gårdejer Hans Kloppenborg Skau, «Skovgaards», Skovgårdsvej 15,
Hammelev, 6500 Vojens, tlf. 04 57 72 21
(Formand: Haderslev amt)

Gårdejer Knud Raunkjær, Magnolievej 114,
6880 Tarm, tlf. 07 37 30 08

Gårdejer Peder Nørgaard Larsen, «St. Engeborg», Ballingvej 5,
7800 Skive, tlf. 07 52 24 85

Gårdejer Henry Slemming, Hammelvej 23, Hammelev,
8500 Grenå, tlf. 06 32 01 99
(Formand: Århus amt)

Gårdejer Ingrid Houbak, «Gedemaalsgaard», Sakstrupvej 32, Bjergby,
9800 Hjørring, tlf. 08 97 10 36

Kredsformænd, der ikke er medlem af hovedbestyrelsen:

Gårdejer Mads Andersen, Skarupvej 4, Hanning,
6900 Skjern, tlf. 07 36 20 74
(Formand: Ribe og Ringkøbing amter)

Gårdejer Peter Bentzen, «Torngaardsmindes», Torngaardsvej 15,
9440 Aabybro, tlf. 08 24 11 87
(Formand: Nordjyllandskreds)

Nr. 265 udkommer omkring 20. februar. Stof til dette nummer skal være hos redaktøren inden den 20. januar.

Ejfortryk tilladt med kildeangivelse.

Tryk: ROSTED BOGRYK/OFFSET, 4200 Slagelse, tlf. 03 54 52 65

Landbrug og miljø

Landbokommissionens 2. delbetænkning kom i september og indeholder højaktuelle vurderinger med et både nationalt og internationalt perspektiv. Den taler om forurening, EF opfatterser, økologi m.m. og bringer statistik om produktions- og afsætningsforhold. Den være hermed anbefalet til et nøje studium. - Men jeg finder anledning til i tidens debat at advare mod andre publikationer, der også kan have landbrugere som medforfattere og som lader "eksperter" være ledende. Tag nu f.eks. miljøområdet hvor både rigtige og hysteriske antagelser gør sig gældende. Danske landbrugere har blot fulgt de sagkyndiges udsagn, som har ført til en arealbenyttelse og staldforhold så produktionen vil stige og forventeligt indkomsten også. Men nu siges det så, at dette medfører for stor kvælstoftilførsel og halmafbrænding, som øger forureningen og sprøjtning af arealerne så ukrudtsfloraen og insektfaunaen, ja endog harebestanden ødelægges. Vi bør have - mener man - store marginalområder tilplantet og mindre tilførsel af kunstgødning. Besætningsstørrelsen skal skæres ned osv. osv.

Tænker vore politikere og landbrugsinteresserede dog ikke på, at afsætningsvoren svinger, og at en for lille produktion mindsker markedsandelene hos køberen og gavner andre lande, som sælger den samme vare. Hvad ved vi om salgsmulighederne de kommende år, som følge af naturmæssige og epidemimæssigt forekomne situationer andre steder.

Jeg mener, der er grund til at advare mod alle de dystre profeter, der ofte tager fejl.

Forureningsbestemmelser kan være nødvendige, hvor storproduktion giver for stor nedsivning, men landsdelsmæssigt er der kun få steder, hvor regulering er nødvendig. Over 50% af Danmarks areal afgiver ikke stoffer, der skader livsudfoldelser og de 35-45% derudover har sikkert en minimal negativ virkning. Men naturligvis er der miljøproblemer i det moderne samfund gennem kloak- og fabriksforurening, og en nøjere efterforskning er vejen, før landbruget bliver gjort til prægelnabe.

Produktion og indtjening bør ikke bremses i landbruget med efterfølgende lav velfærd. Jeg mener, at disse problemstillinger bør finde sin afklaring ved europæiske fællesinitiativer, hvor også østlandene søges inddraget.

Vi bør i dansk landbrug og på Christiansborg følge udviklingen nøje, men mange overreagerer nu og gør national foretagssomhed en bjørnetjeneste.

Skal den europæiske produktion mindskes i landbruget, bør det ske gennem betaling for ikke at dyrke et jordareal, som således friholdes for høstudbytte. Man bør ikke forlede en kreds af landbrugere til begrænsning ved forbud mod kunstgødning og sprøjtning. Det betyder mindre indkomst og bereder vejen til overgang til andet erhverv.

Man bør uden videre afvise at havforurening og fiskedød er landbrugets ansvar. Her må skyldnerne findes i alle produktionskredse og ved den kommunale laden-stå-til.

I det hele taget vil jeg gerne bede eksperter og også folkevalgte om at holde kritikken på et lavt plan, når landbrugsproduktionen bedømmes. Der er skyldige, javel, men de udgør en lille procentdel af det samlede antal. - Og husk så på, at mange landmænd mærker krisen, og ikke har råd til at skrue aktiviteten ned.

Politikere bør ikke give produktionen et grundstød, og skal den formindskes i mindre udstrækning må der penge på bordet for at opretholde bedrifter, der kan blive velstandens kilde før end nogen aner.

Pas på, hvad I gør i regering og folketing og i landbrugsansvarlige kredse. Vindstødene er kraftige nok i forvejen. Ejendoms- og formueskatter udmarver og her er den første påviselige anstødssten, som bør fjernes.

Værn om landbruget - diger er nødvendige. Forstå det dog alle I der bærer gyldne kæder.

Jens P. Petersen

Fra slægt til slægt

Solhverv på solestok
skar slægtens værk på blok
og dyreben;
lav sol i vinter-ørk
tyst dag decembermørk,
jul lister over dørk
til os igen.

Sådan i vores gård
kom den, som mindet står
i hver mands hu,
barnesang gjaldende,
lyset fra staldene,
nysneen faldende
og hvid endnu.

Her går i hjem og hverv
skyldigst naturens skærv
til mod og marv,
ætten i agt og ord
nemmed ved bondens bord
kærlighed til den jord,
de fri mænds arv.

Fred i din jul til gavn!
Lad os af bondenavn
dem ligne stort,
mindes med god respekt
stamfædre i vor slægt;
giv deres virke vægt
i os og vort!

jdh

Juleminder

*”Minderne lader som ingenting,
er dog et lønligt Kildespring.”*

De verslinier er sigende, fordi der vises hen til iagttagelser, samvær og samtaler der bærer igennem. Vi bliver erindret om glæde og sorg, om mødet med nye mennesker, om råd og dåd og kærlig ansporing, ene ønsker og håb. Den menneskelige trang får et tilskud af åndelige vitaminer, når det værdifulde melder sig fra hukkommelsens dyb. Der er kraft og styrke at hente fra det der er - og god vilje og evne bliver således den gevinst der bærer frem til nye muligheder.

Frem gennem tiden - over alt det givtige og også stenede - går vejen via minder og oplevelsen til de dage der kan blive bedre, hvis vi altså vil det sådant.

Menneskets modenhed og hele virksomhed afspejles af det der gik forud og som sætter spor og gives fragt ind i fremtiden.

Minderne, ja de herlige minder fra fællesskabet som det ikke mindst udfolder sig ved juletid. Når brevene fortsætter forbindelserne, når telefonen bringer stemmerne sammen, når den bogstavelige kontakt gør familie- og vennelivet til noget varmt og inderligt - så bliver det bedre at leve. Så opfattes sammenhængen slægtsmæssigt, så får også det daglige virke sit perspektiv, så flugter det frem imod en rigere tilværelse.

Måtte denne jul blive en mindernes tid for den hele familie, for mor og far og børn og også under medvirken for de "gamle" der har så meget godt at fortælle og som bør agtes taknemligt og ærbødigt. Juleminder viser vej og giver lyst, er lønlige startpunkter.

Med disse ord ønskes alle slægtsgaardsbeboere og alle der føler sig forbundne med gården og dens mennesker, en glædelig jul og et godt nyt år - og til juleønsket føjes en tak for gerningen i det gamle år.

Jens P. Petersen

Hellig tre konger

Hellig tre kongers dag, den 6. januar - findes ikke i Bibelen, men alligevel ligger den dybt i vor bevidsthed. Den afslutter julen. I Nye Testamente omtales "vise mænd", det græske ord var "mager", der i antikkens historie betød en indehaver af lærd visdom. Magerne var oprindelig betegnelsen for det gamle Persiens præstekaste. Deres efterkommere forventede en frelser, og de var stjernekyndige, hvilket jo demonstreredes i Matthæusberetningen. Evangelisten opgiver ikke antallet af vismænd eller navne. Den gådefulde beretning om mageres rejse fængslede stærkt de første kristne, og legender blomstrede frem. Af gavernes antal sluttede man, at der var tre, og af deres kostbarheder sluttede man, at gaverne måtte være konger.

Til gaverne var i den gamle kristne kirke knyttet en særlig symbolik: Guldet var visdommens symbol samt kærligheden til det gode. Røgelsen var ydmygelsens og bønnens symbol (røgelsen stiger opad). Myrra var symbolet på døden, der er ens og barmhjertig over for alle, hvorfor den også er barmhjertighedens symbol.

Omkring år 500 har de hellige tre konger fået navnene: Melchior, der var en ældre mand, Kaspar, som var midaldrende og Balthasar, der er en ung ofte lapset klædt mand. Hyppigt er han i Sydeuropa afbilledet som neger.

I Milanos domkirke forvaredes et helgenskrin, som i 1162 blev bragt til Köln af Frederik Barbarossa. Det ses stadig i Kölnerdomen. På den ene gavl ses de hellige tre konger med kongekroner. År 1200 havde den tyske kejser skænket tre - ikke længere bevarede guldkroner til de tre helgenkroner, og staden Köln fik de tre kroner som sit heraldiske byvåben.

De tre kroner blev altså symbolet på de hellige tre konger.

Hellig tre Konger - detalje fra alterskrinet i Kölnerdomen fra ca. år 1180.

Nu bredte skikken sig over Europa. I Sverige valgte Albrecht af Mecklenborg de tre kroner som sit kongevåben - det var dronning Margrethe I's tid. I Unionstiden anvendtes de tre kroner som symbol på det svenske rige.

Fortet Trekroner ved København og de tre kroner øverst på Christiansborg Slot og Børsen står den dag i dag som en bladguld-tynd kontrakt med Sverige med oprindelig tilknytning til de personer, som har fået navnedag den 6. januar.

Den nye redaktør ønsker alle "Slægtsgårdens" læsere glædelig jul.

Fra hovedbestyrelsesmødet

Dansk slægtsgårdsforening afholdt den 12. oktober hovedbestyrelsesmøde på Bornholm.

Som det første konstituerede bestyrelsen sig, og uden de store forandringer, blev ansvarsfordelingen således:

Forretningsudvalg: Jens P. Petersen, Holger Buch Juul og Peder Møller Frifeldt.

Arkivudvalg: Vagn Mathiasen (formand), Hans Peter Madsen, Jens P. Petersen, Meta Larsen og Ingrid Houbak.

Bladudvalg: Peder Møller Frifelt (formand), Holger Buch Juul og Carl M. Christensen.

Lovudvalg: Holger Buch Juul (formand), Torp Friis Møller og Peder Nørgaard Larsen.

Udvalget for økonomiske og lovmæssige sager:

Carl M Christensen (formand), Vagn Mathiasen, Hans Skau, Henry Slemming og Knud Ravnkjær.

Man drøftede årsmødet i 1987, som vil blive afholdt d. 27. - 28. maj på Samsø. Mere herom i februarudgaven.

Hovedbestyrelsen besluttede at udnævne "den gamle redacteur" - Hans Hviid til livsvarigt medlem af Dansk Slægtsgårdsforening.

Formanden gav iøvrigt på mødet en række oplysninger, om aktiviteter og samarbejde til forskellig side.

Hovedbestyrelsen sluttede sit møde med at drøfte en udtalelse, som derefter tilgik pressen. Udtalelsen lyder således:

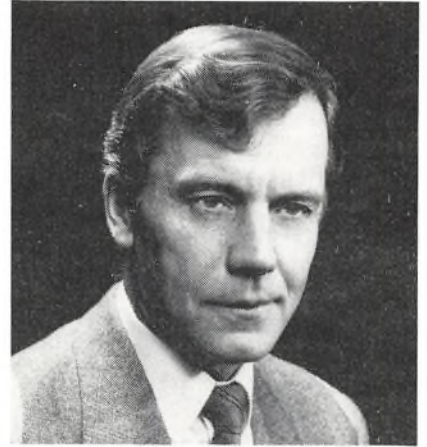
"Dansk Slægtsgårdsforenings hovedbestyrelse udtaler fra sit efterårsmøde et stærkt ønske om, at beskatningen af fast ejendom og jordværdier nu tages op til revision. Regering og folketing bør kulegrave problematikken omkring hele problemstillingen ud fra en erkendelse af, at høje vurderingssummer og en stadig stigende beskatning ved øgede promillesatser umuliggør retfærdighed overfor de erhvervsdrivende og bosiddende, der nu får store omkostninger og kan blive tvunget til salg af hus og hjem.

De politiske partier anmodes om hurtig indgriben således, at skatter på disse områder ikke får lov at underminere tilværelsen under erhvervsudøvelsen og efter denne. Det påpeges, at skat bør beregnes af et årsresultat som følge af produktiv gerning og ikke ved skat på ikke-indtægtsgivende erhvervelser. Derfor bør også formueskatten underkastes revision med henblik på mindsket udskrivning."

Medlemmer af Slægtsgårdsforeningens hovedbestyrelse orienteres om Melstedgård, af kusten fru Nielsen.

Efter hovedbestyrelsesmødet foretog man en rundtur på Bornholm. Først besøgte man formanden for Slægtsgårdsforeningen på Bornholm - Aage Tolstrup, Stangegård. Efter et ophold på Bolsterbjerg i Almindingen, kørte man til Østerlars rundkirke og Melstedgård ved Gudhjem. Melstedgård er en gammel bornholmsk gård, som er indrettet til museum. (Denne seværdighed er omtalt s. 10.)

Borgmester og amtsrådsmedlem Harald Kjøller, Allinge.

Selskabet sluttede eftermiddagen med besøg på Hammershus. Derefter samledes vi på hotel Fredensborg i Rønne, hvor der var møde med slægtsgårdsforeningens medlemmer på Bornholm. Her fortalte Harald Kjøller, borgmester i Allinge-Gudhjem kommune og tillige amtsrådsmedlem, om Bornholm i dag og i morgen.

Borgmesteren sagde bl.a.:

Bornholm har 47.000 indbyggere, udgør 5 kommuner og 1 amt, Danmarks mindste. Befolkningstallet er nu stabilt efter nedgangstendensen er ophørt.

Bornholm har 3 hovederhverv, fiskeri, landbrug og turisme. I 1985 omsatte de henholdsvis for 1.000.000.000 kr. 750.000.000 kr. og 500.000.000 kr.

Selvom fiskeriet er det største erhverv, er det ikke uden problemer, for med de store trawlere landes der også fisk i havne udenfor Bornholm og dermed går man glip af råvarer og indtægter, for kvoterne kan ikke øges og skal Bornholms kapacitet udnyttes, må man så tiltrække fremmede fartøjer.

Bornholm ønsker maksimalt det antal turister, som svarer til indbyggertallet. Dette styres ved regulering af overnatningsfaciliteterne. Årsagen til denne begrænsning skyldes, at turisterne også skal kunne opleve øen, og det skal de tilmed kunne blive ved med. Bornholm vil ikke være et nyt Mallorca.

Som noget nyt har man ansat en amtsturistchef, og der er indført et bookingsystem, hvor man i fremtiden vil kunne købe billet til færge/fly og reservere overnatningsmulighed.

Det bornholmske landbrug har et mejeri tilbage, og det drives godt og har en fin afregningspris. Slagteriet er fusioneret med Slagteriregion Nord-Vest på Sjælland, men her mærker man transportomkostningerne.

Harald Kjøller sluttede med at fortælle om nogle overvejelser om Bornholm som grøn ø - altså en mere økologisk ø, og sagde, at der er ingen grund til at afvise det. Tiden viser, at de økologiske landbrug finder en realistisk form.

Derefter skulle folketingsmedlem Carl M. Christensen have orienteret om aktuelle landbrugsmæssige initiativer i Folketinget, men på grund af udvalgsarbejde kunne han ikke deltage, og landsformanden Jens P. Petersen gav istedet en orientering om landbokommissionens nye deltænkning. (Læs omtalen s. 2.)

Derefter sejlede vi tilbage. Ihukommende, at det eneste man kom sovende til den dag var Bornholm.

Landbruget og naturen

Et indlæg i miljødebatten af gårdejer og folketingsmedlem Carl Martin Christensen, (Det konservative Folkeparti).

Folketinget har den 6. november behandlet et forslag fra S-SF og VS om afgift på kvælstofholdig gødning.

Det kan med glæde konstateres, at der ikke er flertal for dette forslag.

Debatten viste klart, at selvom forslaget sagde en afgift på 40 øre pr. kg N, lagde forslagsstillerne ikke skjul på, at det var starten, og hvis der skulle opstå mulighed herfor ville man gå betydeligt videre.

Det må i denne forbindelse ikke glemmes, at Ritt Bjerregaard på et tidspunkt har talt om 6 kroner pr. kg N, hvilket jo er noget ganske andet. Baggrunden for forslaget er, at man ønsker at finansiere loven om støtte til miljøforbedringer i landbruget. Denne finansiering er nu sikret gennem en aftale mellem regeringspartierne og Det radikale Venstre, således at en afgift på dette grundlag ikke mere er aktuel.

Aftalen betyder, at den lov der ikke kunne færdigbehandles i foråret, nu vil gå hurtigt igennem Folketinget og kan forventes vedtaget meget snart.

Loven der har til formål at sikre en større opbevaringskapacitet for husdyrgødning samt at begrænse den overflade afstrømning fra landbruget, der ifølge NPO-redegørelsen udgør ca. 60.000 tons N pr. år.

Loven yder støtte til de miljøinvesteringer, der er påbegyndt efter den 1. december 1985 til udgangen af 1989.

Her er der altså tale om en lov med tilbagevirkende kraft, men det er vel ikke så galt.

Støtten ydes efter en graderet skala afhængig af besættningens størrelse og opbevaringskapacitet.

For ejendomme med under 20 dyreenheder, kan der ydes støtte på 35 procent, hvis opbevaringskapaciteten er mellem fem og otte måneder og 40 procent, hvis den er over otte måneder.

For ejendomme med 20 til 34 dyreenheder er støtten 30 procent med seks til otte måneder kapacitet og 35 procent, hvis den er over otte måneder. For ejendomme med besætninger over 35 dyreenheder er de tilsvarende tal 25 procent og 30 procent.

For investeringer under 85.000 kroner udbetales støtten kontant, men for større investeringer udbetales støtten over ti år dog sådan, at støtten svarer til den støtte, der ville være udbetalt kontant.

Dette betyder på dansk, at de årlige støttebeløb kapitaliseres, altså opskrives efter prisudviklingen.

Ingen lov uden begrænsninger og i denne lov er der to væsentlige, men også rimelige begrænsninger.

Den første er, at der ikke kan ydes støtte til investeringer, der kan omfattes af straksafskrivningerne på ejendomme, og den anden er, at der maksimalt kan ydes støtte på 100.000 kroner. Her har vi så det første væsentlige skridt på vejen til bedre miljø i havet omkring Danmark, men det bliver ikke det sidste. Den aktuelle situation med iltmangel i Kattgat er et klart bevis for, at der udledes for mange næringsstoffer i form af kvælstof og fosfor.

Nogle vil hævde, at det udelukkende er landbruget der forurener, men alle med nogen indsigt og forståelse for sammenhænge må erkende, at et af de største problemer fortsat er den meget store udledning af nødtørfigt rensed spildevand fra vore store byområder.

Der er endnu i 1986 en lang række af vore store kystnære købstadskommuner, der slet ikke lever op til de spildevandsplaner, som indenlandskommunerne nu har efterlevet gennem snart ti år. Kunne det være sådanne kommuner, Ritt Bjerregaard henvi- ser til, når hun taler om gumpetunge pampere i hendes parti?

Derfor må en løsning af vore miljøproblemer være en løsning, der omhandler såvel den kommunale udledning af spildevand samt landbrugs og industris udledning.

Når dansk landbrug skal gennem en proces der reducerer udledning til vore vandløb og dermed til havet med 100.000 tons N i de kommende år, kræver det, at vi alle arbejder professionelt med gennem en effektiv markstyring og en særdeles kritisk holdning til forbrug af de stoffer, der kan skade den natur, der er en forudsætning for vort erhverv.

Kan vi det? Vil vi det?

Ja, dansk landbrug vil overlade den danske natur til kommende generationer i samme stand, som vi overtog den fra vore forgængere.

Slægtsgaardsarkivet's priser:

Folketællingsundersøgelser	60 kr.
Slægtsgaardsdiplom	150 kr.
Undersøgelse til diplom	700 kr.
Gårdhistorisk undersøgelse	efter aftale

Alle medlemmer bør have . . .

Fås på sekretariatet, samt hos kredsformændene. Pris 20 kr.

. . . emblem

Slægtsgårdsbogen
»Set og hørt - Erindringsbilleder«

Jeg bestiller ____ eksemplarer á 95 kr.

Navn _____

Adr. _____

Kuponen sendes til Jens P. Petersen,
Thyravej 7, 4100 Ringsted

Nyt fra kredsene:

Århus Amt

Fredag d. 28. nov. havde Århus Amtskreds efterårsmøde på Assentoft kro, hvor husmoder Birthe Sørensen "Svendstrup Hede-gård", talte over emnet:

"Har familiebruget en fremtid"

35 pers. var mødt op. Birthe Sørensen talte om familiebrugets mange forskellige store problemer lige netop nu, med en meget realistisk baggrund, hvor de gennemgående træk var optimisme, hvad der også fremgik af indlæg bagefter, at det værste vi kunne gøre nu er at tabe modet.

Glædelig jul til alle og et godt 1987.

Henry Slemming

Fynskredsen

Onsdag den 19. november mødtes 75 medlemmer på Odense Universitet. Vi fik først en orientering af vagtmester Jørgen Rasmussen i auditoriet. Derefter var der rundvisning på det over 100.000 m² store bygningskompleks. Vi så en del af institutterne - sproglaboratorium, museum og biblioteket med bl.a. alle danske aviser mikrofotograferet. Svømmehallen (institut for idræt) med sine internationale mål og 27° varme var også imponerende. Rundvisningen sluttede i kantinen med kaffebord.

Formanden Hans Peder Madsen aflagde en kort beretning på den efterfølgende generalforsamling. Til bestyrelsen genvalgte Hans Møller Hansen, Aunslev, Jørgen Strandhave, Brændeskov og Carl Martin Christensen, Badstrup.

Hans Peder Madsen

Sjælland-Syd

Generalforsamling afholdes torsdag, den 5. februar i Atterup ved Fakse.

Program for dagen:

- 11.00 - 12.45 Åbent hus på "Egevang", hvor Marie og Frede Hansen denne dag kan fejre 200 års familie-jubilæum. (Se omtalen af Egevang s. 10.)
- 13.00 Middag i Atterup forsamlingshus.
Derefter generalforsamling.

Nordsjællandskredsen

25. november afholdt Nordsjællandskredsen generalforsamling i Gørløse forsamlingshus. Formanden gav i sin beretning en orientering om det forestående 200 års jubilæum for stavnsbåndsløsningen i 1788, og om udvalgets planer for møder og fester, som starter ved frihedsstøtten i København 20. juni og kulminerer med bål over hele landet Sct. Hansaften.

I Nordsjællandskredsen har det lokale udvalg planlagt, at festlighederne skal arrangeres i samarbejde med de lokale museer med tilknytning til landbruget. Efter et veldækket kaffebord holdt fhv. kommunaldirektør Lauritz Andersen, Fredensborg et meget interessant foredrag om kulsvierne ved de nordsjællandske skove. Kulsvining startede da den franske abbed Vilhelm byggede Æbelholt Kloster og skulle bruge trækul til teglbrænding. Senere blev kulsvining et supplement til livets ophold på de fattige husmandsteder omkring Gribskov og Store Dyrehav syd for Hillerød.

Kullene afsattes på Kultorvet i København og det var blandt andet disse køreture, der både gjorde kulsvierne berømte og berygtede. Kulsviningen var på sit højeste omkring 1800, da der blev store mængder trækul til krudt til hærens og flådens kanoner.

Lauritz Andersen sluttede med at læse nogle muntre historier i nordsjællandsk dialekt om kulsviere og andet godtfolk. De 45 deltagere fik en både munter og interessant aften.

Vagn Mathiasen.

N.B.

Der er ikke d i kulsvining på nordsjællandsk dialekt

Årsmødet 1987 afholdes 27. og 28. maj på Samsø

Selve årsmødet holdes på Flinchs Hotel, mens festen er henlagt til Samsøhallen. Udflugten Kr. Himmelfartsdag går bl.a. til Brattingsborg og andre slægtsgårde på øen.

Skaf foreningen nye medlemmer!

Undertegnede foreslår, at nedennævnte får tilsendt materiale om Dansk Slægtsgaardsforening og opfordres til at blive medlem:

Titel

Navn

Postadresse

den 19

Underskrift

Ønsker man ikke at klippe i bladet, kan forslag indsendes til sekretariatet på alm. postkort.

Velkommen til nye medlemmer:

Gårdejere
Gerda og Frede Larsen
Ny Holmegaard
Mønvej 152
4735 Mern

Advokat
Flemming Damgaard Larsen
Hyllingeparken 15 a
4070 Kirke Hyllinge

Gårdejer
Holger Rasmussen
Biltsøvej 27
Biltsø
4200 Slagelse

Gårdejer
Kaj Rasmussen
Strøbjerggaard
Hyllested
4261 Dalmose

Gårdejer
Hans Ove Nissen
Stegholdt
Steveltvej 53
Kvistrup
6100 Haderslev

Gårdejere
Jenny og Aage Ravn
"Høgelund"
Bregnehøjvej 18
6500 Vojens

Gårdejer
David F. Kristensen
"Kombakke"
Skivevej 21
Tastum
7850 Stoholm

Gårdejere
Karin og Frede Brunshøj Christiansen
"Sandbjerggård"
Sandbjergvej 166
5380 Dalby

Gårdejere
Nina og Uffe Dan Müller
"Skarpeskadegård"
Skarpeskadevej 11
3700 Rønne

Gårdejere
Birgit og Jens Peter Hansen
"Skovgaard"
Thy Hastrupvej 10 B
4690 Haslev

Gårdejere
Birthe og Aage Larsen
Toftegaard
Bråby Bygade 10
4690 Haslev

Gårdejere
Ingrid og Anker Lund
Sønderbygaard
Søndergade 50 G
Skodborg
6600 Vejen

Gårdejere
Margit og Jens Jensen
"Rottrup"
Rottrupvej 21
Ulsted
9370 Hals

Snedkermester
Arne Lind Mortensen
Hulbyvej 54
Hulby
4220 Korsør

Advokat, gårdejer
Ib Danscher
Saxegård
Adalsvej 139
Venslev
4243 Rude

Gårdejere
Alis og Lasse Boesen
Sviegade 42
Darum
6749 Bremming

Landet i dag

Landbrugets Kulturfonds udstilling i Den Frie Udstillings Bygning i København 29. november - 14. december 1986.

Det er 4 år siden Landbrugets Kulturfond blev stiftet, og som et resultat af fondets arbejde, har man haft en spændende maleriudstilling i København.

En lang række kunstnere - amatører og professionelle - var indbudt og blandt de 1300 indleverede produkter udvalgte 342 til udstillingen. Oplægget var landet i dag, og udstillingens mangfoldighed af udtryksmuligheder og budskaber tager pulsen på kunstens forhold til landet og landbruget. (Kun få malerier havde henvisning til miljøhysteriet, mens andre viste det vigende miljø, når landskabet blev omdannet fra landbrug til bydannelse.)

Den 28. november præsenteredes udstillingen, og landbrugsminister Britta Schall Holberg åbnede udstillingen, og sagde bl.a. at kultur og landbrug er tæt forbundne, og de to begreber er utænkkelige uden hinanden. Landbruget er kulturbærende, sagde ministeren, tænk på al det landbruget har stået bag oprettelsen af, men det er også et erhverv med en kulturform, og offentligheden burde interessere sig for de værdier, der også er på landet.

Derefter henviste landbrugsministeren til devisen på "Slægtsgårdsbladets" forside "Lær af fortiden, lev i nutiden, virk for fremtiden."

På den fraværende kulturministers vegne overrakte landbrugsministeren 5 priser à 6.000 kr. til kunstnere, som censurkomiteen havde ønsket at premiere.

I kataloget til udstillingen "Landet i dag" skriver arkivar Margit Mogensen bl.a.:

"Ved mødet med udstillingen "Landet i dag" melder der sig måske for nogle tanken om de billeder, danske kunstnere tidligere har skabt over dette tema. Det er som bekendt ikke første gang, det landlige er optaget af kunstnere, spontant eller på opfordring. Hvilke motiver var man førhen mest optaget af, og hvordan modsvarer kunstnernes udlægning landets og landbrugets historie, som den på anden måde kendes? Mange af de billeder, der kan være med til at danne svar på spørgsmålet, er i offentlig eje, så sporet fra nærværende udstilling kan af den, der har lyst, følges tilbage i tiden. I de senere år har der desuden i den historiske og kunstneriske litteratur været stigende interesse for at sætte kunsten bredt i forbindelse med samfundslivet i en given periode. Det gælder også de billeder, der har udgangspunkt i landet og livet der.

KRONIK:

Overproduktion og miljø

Gårdejer, cand. polit. Hans Jørgen Holm giver i denne kronik udtryk for, at hvis landbruget tvinges til gødningsbegrænsning, kan samfundets kvittering passende være afskaffelse af ejendomsskatterne.

*Hans Jørgen Holm, gårdejer og cand. polit.
Indtil nu folketingsmedlem (Venstre) 1977 - 1984.*

Oplægget til denne kronik er en bemærkning om, at man i USA får penge for at lade være med at dyrke jorden, medens man i Danmark må betale for at få lov til at dyrke den.

Sådan kunne det godt se ud! Så man skulle måske overveje, at tage turen over "dammen", slippe for slæbet og ejendomsskatterne og så endda få penge i tilgift.

Imidlertid er virkeligheden for amerikanske farmere ikke så gunstig. - Jeg har ihvertfald ikke planer om at emigrere.

Den amerikanske landbrugspolitik består af flere programmer. En af de ordninger, hvor man får penge for ikke at dyrke jorden, er knyttet til et støtteprogram for majs og hvededyrking. Den enkelte landmand kan opnå at få del i de såkaldte deficit payments, hvis han forud for høståret indgår en aftale om at brakke en vis procentdel af sin jord.

Arrangementet træder i kraft, hvis prisen på majs og hvede

ikke når over et vist minimum, hvilket kan sammenlignes med EF's interventionspriser. De amerikanske farmere får altså ikke med denne ordning penge for at lade være med at dyrke jorden. De er til gengæld sikret en pris på afgrøderne fra den del de dyrker.

Kun i det såkaldte land-erosions-program, har farmere mulighed for i en langtidskontrakt at få penge for at tage jorden ud af driften, men det er kun en mindre del af de ialt 60 mill. acres, der hvert år holdes uden for dyrkning. Det er et areal, der svarer til ca. ti gange det danske landbrugsareal.

Disse størrelser er interessante, når man samtidigt sammenligner de overskudsproblemer, man har henholdsvis i USA og EF. De amerikanske overskud er på godt 200 mill. tons, hvilket svarer til 2/3 af et års høst. EF's overskud er af mere overkommelig størrelse. Overgangslageret før høst var 28 mill. tons, hvilket skal sammenlignes med en høst på omkring 150 mill. tons. Det skal samtidig nævnes, at der blev importeret 50 mill. tons kornsubstitutter (tapioka o.l.) og at der blev eksporteret 25 mill. tons korn. Overskuddet svarer derfor stort set til merimporten.

I den løbende landbrugs- og miljødebat tales der om at tage marginaljorde ud af drift. Her tænkes specielt på engområder, der i de seneste år er blevet opdyrket i takt med, at kvæget er forsvundet fra mange ejendomme. Herved skulle man opnå det dobbelte formål at mindske kvælstofudvaskningen samtidigt med, at der produceres mindre korn. Der kan her blive tale om penge for at lade være med at dyrke jorden. - Men om vi nogensinde slipper for ejendomsskatterne, så vi ikke skal betale for at dyrke jorden, er vel tvivlsomt, selvom det var rimeligt, hvis landbruget skal begrænse sin gødningsanvendelse med 1/3 eller mere.

Hans Jørgen Holm

Hjemstavnsforeningens Stiftelsesfest

De Samvirkende Hjemstavnsforeninger har 29. november fejret stiftelsesfest, den 47. - og festtaler var vores landsformand Jens P. Petersen.

I sin tale priste Jens P. Petersen Hjemstavnsforeningerne som en af de bevægelser, der stræber opad i en tid, hvor mange drages nedad.

Han sagde bl.a.: Vi skal finde hinanden meget bedre, og I er her et bindemiddel af uvurderlig betydning. Tak fordi I husker oprindelsen, slægten, hjemmet, vennerne og alt det der forbinder. Vi der bor udenfor hovedstaden ved godt at der er grundfaktorer, som får livsnæring fra det der huskes, og I er vigtige i byen for at sætte klassehensynet, klasseegoismen, strukturforskelligheden og de gamle nag med gale udgangspunkter til side.

Jens P. Petersen mindede om slægtsforeningens motto og om alle udviklingstendenser indtil i dag og pegede på, at der skal tænkes bestandigt konstruktivt og medlevende.

For moderne mennesker er ikke lette at lede, men de skal ledes, sagde Jens P. Petersen, ikke ved tvang, men ved tilbud, der kommer fra gode kræfters meningsfulde holdninger.

Huske - tænke - handle - sådan kan det også siges, og deraf vokser de folkelige kræfter, som vi skal være en levende bestanddel af.

Vi står nu midt i en folkelig, kulturel og erhvervsmæssig brydningstid, hvor de gode sider af menneske- og samfundslivet skal tilføres næring, og det er da vor opgave på slægtens og hjemstavns grund, erkende mål og vilkår for at komme bedst muligt videre.

Jens P. Petersen gav derefter en skildring af livet på landet anno 1986 og sluttede med en hilsen og tak til hjemstavnsfolkene, fordi de husker alt det, der hændte i slægtleds virke hjemme og for deres generation for øen, landsdelen og egnen derhjemme.

250 års jubilæumsfest på fynsk slægtsgård

Fredag d. 31. oktober 1986 var Hølev Forsamlingshus på Østfyn rammen om en enestående familiebegivenhed. Efterkommere af Kirsten og Niels Mortensen på "Søndergaard" i Hølev fejrede, at det netop denne dag var 250 år siden, slægten fik fæstebrev på gården.

Gårdens nuværende ejer, Henning Mortensen, og hans kone Jydde havde indbudt alle, der i lige linie havde forbindelse med disse to, til jubilæumsfest. Af 280 mulige var 188 mødt. Henning Mortensen bød den store forsamling velkommen og gennemgik træk af gårdens historie, som den er udarbejdet af Dansk Slægtsgårds Forening.

Allerede i slutningen af 1300-tallet er "Søndergaard" nævnt. Den tilhørte da Antvorskov Kloster, men blev senere solgt til herregårdene Østergård og Ørnfelt. Fra 1662 har man kendskab til gårdens beboere.

Hølev Søndergård.

I 1736 fik gårdfæster Povel Laursen ved fæstebrev, dateret Østergård d. 31. oktober 1736, fra ritmester Brüggemann fæste på gården, og den kom i den slægts besiddelse, som nu har beboet den i 250 år. Niels Mortensen erhvervede den i 1878, hans yngste søn Holger overtog den i 1946 og solgte den i 1958 til sin nevø, den nuværende ejer Henning Mortensen.

Henning og hans kone Jydde har med stor dygtighed ført gårdens drift og dens traditioner videre. Jordtilliggendet er blevet udvidet, så der nu er 50 tdr. land, driften intensiveret i trit med tidens krav, bygninger udvidet og nænsomt moderniseret, så den også i dag står som eksempel på en typisk, dansk bondegård.

Ikke blot de ydre ting har Jydde og Henning viet deres kræfter og interesse: alle de gamle traditioner fra Kirsten og Niels Mortensens tid - de havde begge rod i det Grundtvigske og var foregangsfolk i sognet - er ført videre. Det blev også stærkt påskønnet i det, der blev sagt ved middagen. Højskolesangbogen var som altid ved familiesammenkomster en uundværlig del af festen. Traktement, musik og husly i Hølev Forsamlingshus, som også er et resultat af Niels Mortensens indsats, og hvor der i en del af bygningen i 40 år blev holdt friskole med Kirsten Mortensens søster, Marie Hansen, som lærerinde, havde Jydde og Henning Mortensen også stillet til rådighed. Den vellykkede jubilæumsfest sluttede med dans og en hjertelig tak fra alle til værtparret.

*Kaj Faueryby, Odense
- en af de 188 deltagere.*

Oversigt over Søndergaards historie

Af fhv. skolebestyrer Kaj Faueryby, Odense

Da krigen med svenskerne sluttede i 1660, var store dele af Danmark ødelagt; gårde, huse og byer var brændt ned, jord og mennesker udpint.

Hølev by's gårde, ni ialt, synes at være kommet igennem krigens rædsler uden større ødelæggelser.

Otte af byens gårde tilhørte Henrik Gyldenstjerne til Skovsbo (Rynkeby sogn), nummer 9 Bjørn Kaas til Vejrupgaard.

Blandt de tre største gårde var stamgården til den nuværende Søndergaard i Hølev. Ifølge matrikel af 1661-1662 var den ansat til 13 tdr. og 5 skp. hartkorn. Den var i 1662 beboet af gårdfæster Christopher Stephensen og må være solgt fra Skovsbo før 1682, idet den dette år anføres som fæstegård under Østergård i Munkebo sogn. Bortset fra gården Klarskov var Christopher Stephensens gård den største i jordfællesskabet i Hølev.

1683 overtoges fæstet af datteren Lisbeth Christophersdatter og hendes mand, Jørgen Rasmussen. De fik ni børn, og af faderskabsrækken ses, at de regnedes med til og kom sammen med, hvad man kalder samfundets bedre lag, f.eks. ejeren af Klarskov, præsten o.a.

Den store nordiske Krig, som sluttede 1720, var hård ved landets befolkning, og man savner efterretninger om Søndergaard i disse år. Først i 1726 kan man atter spore liv og beboere i gården.

Der nævnes en Claus Thommesen, gift med Karen Hansdatter, som af godsejer Brüggemann, Østergård, fik lov at bebo gården, indtil en fætter kom til.

Det var blevet vanskeligere for godsejerne at få deres bøndergårde bortfæstet, idet en forordning af 1730 ophævede forpligtelsen for de unge bønderkarle til at blive på det godsområde, hvor de var født. Alligevel lykkedes det på trods af denne frihed, der varede til 1733, at få gården bortfæstet. Den blev bortfæstet til Brüggemanns betroede ladefoged på Østergård, Rasmus Rasmussen. Vi kender ikke navnet på hans kone, men ved, at de fik to børn, Mette og Berthe, og at han og familien rejste fra gården i Hølev, idet han i 1738 nævnes som Rasmus Ladefoged på Klarskov, hvilken gård, den største i sognet efter Vejrupgaard, han havde fæstet af godsejer Brüggemann.

Nu var gården altså atter fæsteledig, men ved fæstebrev af 31. oktober 1736 fra H. Brüggemann kom den i den slægts besiddelse, som nu har beboet den i 250 år.

Den nye fæster hed Povel Laursen. Han kom fra Ejby ved Odense og var gift med Bodil (efternavn ukendt). De fik tre børn, to piger og en dreng, Morten Povelsen, som ved faderens død i 1768 fik fæstebrev på fødegården i Hølev.

Faderen havde afviklet alle sine forpligtelser til Østergaard ved årlig at betale 18 rdl.; men da Morten Povelsen tiltrådte fæstet, var svære tider indtrådt for den danske bonde. Morten kunne ikke betale de 18 rdl. årlig og måtte forrette hoveri og yde landgilde til Østergaard. Han havde svært ved at skaffe føde og klæder til sin efterhånden store familie. Syv børn fødtes i ægteskabet, og det var barn nummer 6, Karen Mortensdatter, der i 1807 blev trolovet med ladefoged Niels Jensen på Sanderumgaard, der kom til at fortsætte slægten på gården i Holev. Morten Povelsen døde 1801, og hans enke, Ane Katrine Nielsdatter, blev sidende som fæster af gården. Hun erhvervede i 1804 sin fæstegård til selvejendom, og da hun i 1810 afhændede gården til sin svigersøn, Niels Jensen, kunne denne betegne sig som gårdejer. Ane Katrine levede 13 år på gården som aftægtskone hos sin datter og svigersøn og døde 1823, 82 år gammel.

I Karen Mortensdatter og Niels Jensens ægteskab fødtes 11 børn. De måtte også igennem svære tider for landbruget; statsbankerotten 1813, Napoleonskrigene, der formindskede produktionen og forøgede forbruget, dårlige produkter i stald og på mark, svære handelsforhold, alt sammen noget som ramte hårdt mange steder, også i Holev.

Netop som landbrugets økonomi begyndte at bedres, omkring 1830, døde Niels Jensen, og den ældste søn, Morten Nielsen, gift med Erne Knudsdatter, overtog gården. Det blev hans søn, Niels Mortensen, født 19. november 1845, der kom til at stå som stamfader for os i slægten, der lever i dag - bedstefar for de ældste af os, tipoldefar for de yngste.

I Morten Nielsens tid som ejer af Søndergaard brændte denne i 1861, men året efter blev en ny gård opført på samme sted. Ved skøde af 4. februar 1878 afhændede Morten Nielsen gården til ovennævnte søn, Niels Mortensen, som i 1879 giftede sig med Kirsten Hansen fra en naboejendom, i Holev. De fik selv ni børn og tog fire forældreløse nevøer og niecer til sig som deres egne, så der ialt voksede 13 børn op på gården.

Den yngste søn, Holger Mortensen, overtog Søndergaard i 1946 efter sin moders død. Hun sad som enke på gården fra 1928 til 1946.

Holger Mortensen, der var ugift, solgte i 1958 Søndergaard til sin nevø, den nuværende ejer, Henning Mortensen, gift med Jydde F. Jørgensen. Disse to er det, som indbød til 250 års jubilæet den 31. oktober 1986.

Kaj Faueryby

Melstedgård

Nær Gudhjem ligger Melstedgård, en gammel bornholmsk slægtsgård, der nu er indrettet til landbrugsmuseum.

Det er en seværdighed, som skal anbefales alle, der kommer til Bornholm.

Museet på Melstedgård består af et stuehus. Indrettet som man brugte det i slutningen af sidste århundrede, og udlænger, der dels rummer udstillinger dels husdyr af ældre racer.

Melstedgård er ikke et traditionelt museum, men et levende museum. Der drives et landbrug i beskeden omfang, men efter de gamle principper, hvor idyl og tradition går op i en højere, harmonisk enhed, så længe man kan nøjes med at iagttage.

I stuehuset er der tændt op i bilæggerovnen, og i køkkenet mødes man ikke af den kendte museumsstank, men af duften fra friskbagt brød.

I Melstedgårds bygningshistorie er der to byggeperioder. Ældst er stuehuset fra 1796, mens udlængerne er fra 1860 til 1872. I samme periode blev stuehuset moderniseret, således at hele gården kom til at fremstå som en helt moderne landbrugs-ejendom i 1860'ernes stil.

I 1778 overtog den kun 18 år gamle Svend Thorsen Melstedgård efter sine forældre. Han var gift med Kirsten Pedersdatter og i deres tid blev stuehuset opført. Svend Thorsen døde i 1804, og i 1807 overdrog enken gården til sin ældste søn: Thor Pedersen.

Egevang

Den 5. februar vil det være 200 år siden, at gården "Egevang" i Atterup ved Fakse kom i slægtens brug.

Netop på denne dag vil Dansk Slægtsgårdsforenings kreds Sjælland-Syd besøge "Egevang", hvor Marie og Frede Hansen er 5. generation.

"Egevang" er et navn, som de nuværende ejere har givet gården, da den er en tidligere fæstegård under Jomfruens Egede.

Den 12. januar 1787 blev den 25-årige ungkarl Poul Jensen fra Babberup i Dalby sogn trolovet med pigen Sophie Christoffersdatter fra Vester Egede, hun var da 20 år.

Vielsen fandt sted den 24. januar 1787 og 5. februar fik de fæstebrev på gården i Atterup, som de sad med til Poul Jensens død i 1818, hvorefter sønnen Niels Poulsen overtog arvefæstet.

Niels Poulsen var gift 2 gange, første gang med Jensigne Jensdatter, og anden gang med Else Larsdatter. Niels Poulsen var arvefæster til sin død i 1872. På den tid overgik gårdene under Jomfruens egede fra arvefæste til selveje, og da Else Larsdatters gård lå op til hovedgårdens mark, blev selvejet aftalt således, at Else Larsdatter fik de 17 tdr. land, som lå øst for sognevejen, mens grev Moltke beholdt jorden vest for vejen.

Den gamle gård havde ligget på det areal, som godset beholdt, og derfor opførtes nye bygninger på den tilbageværende parcel.

Indtil denne deling i 1872, var gården den største i Atterup ejerlaug.

Efter 4 år overgik ejendommen til Niels Poulsen og Else Larsdatters søn Lars Nielsen, som drev gården til 1922, da sønnen Hans Chr. Nielsen overtog den. Han byggede det nuværende stuehus i 1929. Stuehuset blev opført, hvor laden havde ligget, og på det gamle stuehus' plads rejstes en ny lade.

I 1956 ovetog Hans Chr. Nielsens nevø Frede Hansen gården, og ved opkøb af jord har "Egevang" idag 60 tdr. land, og er igen den største gård i Atterup. Foruden Marie og Frede Hansens egen jord, drives 55 tdr. land i forpagtning.

OGN

Han boede ugift på gården til sin død i 1854, hvorefter gården gik i arv til to ugifte søstre. Men allerede 3 år senere arvedes den af deres nevø Hans Svendsen. De to gamle frøkener flyttede ind i gårdens aftægtshus, og Hans Svendsen begyndte snart sin modernisering af gårdens bygninger og drift.

I 1903 overtog Hans Svendsens yngste søn - Julius Svendsen gården, som han havde indtil 1947, da den blev overtaget af konens nevø - Svend Andersen.

I 1950 blev Melstedgård fredet, det var den første bondegård, som opnåede denne status, og det var dengang meningen, at der skulle indrettes en "hjemstavngård". I 1982 købte Bornholms amtskommune Melstedgård for at realisere de gamle planer. Amtet købte gården og betalte istandsættelsen og det færdige museum blev derefter overdraget til Bornholms Museum.

Den 15. juni 1984 åbnedes første etape af Museumsgården - udlængerne. At det netop blev denne dag, skyldtes, at det var 40-årsdagen for professor Axel Steensbergs første besøg på gården, som led i Nationalmuseets bondegårdsundersøgelser. Den 8. juni året efter åbnedes anden etape - stuehus og have.

Melstedgård blev ikke "hjemstavngården", men et levende landbrugsmuseum med gæs på gårdspladsen, dyr i staldene og liv i stuehuset.

Det er et bornholmsk frilandsmuseum.

OGN

Litteratur: Fra Bornholms Museum 1984-85.

Der kommer en nat, da ingen kan arbejde

*Dyrlæge Ingv. Mølbjerg, Brevst, fortæller om en af personerne i
Jeppe Aakjærs digtning*

I noterne til sine samlede digte skriver Jeppe Aakjær om Jebjerg hede: "Heden var den endnu dengang udstrakte lyngbevoksede Jebjerg mose, hvor jeg tilbragte så mange herlige, ensomme stunder, og formet i tusindvis af digte."

Dette anføres i forbindelse med digtet "Skuespilleren på Heden", hvor det hedder:

"Legende barn af en legende by
hvor tør du danse på lynghedens høje,
hvor tør du juble din trille mod sky,
her hvor enhver har lidt gråd i sit øje."

Her drejer det sig om en fremmed fugl, der nogle måneder i året 1899 slog sig ned på Jebjerg Gæstgivergård.

Nok så interessante er de digte, der har de fastboende og den ensomme hedes natur som motiv. Om digtene "Ann Væver" og "Trines ko" skriver Aakjær i noterne: "I begge tilfælde er der tænkt på en ensom gammel kvinde Ane Fisker, hvis hus ligger på randen af Jebjerg mose."

Det kan således være af interesse at se på, hvad der er digt og hvad der er virkelig.

Sammenholdt med de nøgterne kendsgerninger om Ane Fiskers liv, kan det første digt godtages som en poetisk skildring af Ane Fiskers fattige almuetilværelse. Stærkest står stroferne:

"Gamle Ann Vævers brystfældige hytte
har altid et lys i sin rude
skinner så langt over vildene hede
for alle, som sildig er ude.
Gamle Ann Væver hun karter og spinder
til dybt i den øde nat
taber i søvne den slingrende tråd
og får den møjsommelig fat."

I digtet "Trines ko" er motivet stærkt fortegnet. De biografiske oplysninger, som det indeholder, stemmer ikke med virkeligheden. Digteren har her først og fremmest villet fremtrylle en juleaftensstemning, og sidste vers er forment næsten som en bøn:

"Langt er den vej og krum den sti
der bærer over hede.
Gå da min Gud ej dør forbi,
find gamle Trines rede.
Skjænk livsens brød mig rundelig.
Velsign min kjærv på loen
vis dig mod mig miskundelig
og giv mig kalv i koen."

Det er værd at hæfte sig ved digtets indledning:

Nu skal du ha' din havrekjærv
og jeg skal ha' min' nætter."

En af mine meddelere, Chr. Stisen, 82 år, fortæller, at det endnu i hans drengetid var skik, at køerne fik en havrekjærv selve juleaften, før man gik ind til festen i stuerne. Hans far stod i loen og bandt små havreneg, som børnene så bar op til hver enkelt ko, således fik også dyrene deres julenætter.

Anes herkomst er ubekendt, hendes ungpigenavn var Larsdatter. Hun blev født den 16.5.1844. Hvornår hun blev gift med Jens Pedersen med tilnavnet Fisker, fra Grønning, er ikke oplyst. I året 1876 nævnes han som husfæster, men i 1884 købte han for 450 kr. det hus på Jebjerg Nørreheide, som Chr. Tysker havde beboet. Samtidig sammenkøbtes en del hedelodder, så det blev til en lille ejendom på 7 tdr. land, hvor der kunne holdes en ko, en gris og nogle får.

Blandt de hundredvis af digte, som Aakjær har formet her på heden i "herlige ensomme stunder" bør nævnes "Kom mi bette

kipkal" og "Ole sad på en knold og sang" - hyrdedrengenes udødelige slagsang. Fårene i dette digt var Anes og knolden var "bette Ajses hyv". I sine livserindringer kalder Aakjær denne høj for sit første parnas.

Der fødtes 8 børn i ægteskabet, hvoraf de 2 døde som små. Desuden var der en gammelmu'r i huset. Jens Pedersen Fisker led af tæring, så det blev efterhånden Ane, der måtte skaffe føden til den store familie. Hun blev en meget benyttet kogekone rundt på de store Sallinggårde. Det gav vel ikke de store penge, men til gengæld vankede der rigelig belønning af dejlig mad, som Ane bragte hjem til ungerne.

Hvornår Jens Fisker begyndte at skranke vides ikke, men et brev, som han modtog i 1886 fra sin broder Anders, der var lærer i Allingdam i Asdal sogn ved Hjørring, kan fortælle lidt herom. Anders indrømmer i sit brev, at han ikke har skrevet til broderen i mange år, men da han nu har hørt, at Jens er blevet syg, føler han det som sin pligt at delagtiggøre broderen i den lykke, det er, at være et frelst menneske, og han undlader heller ikke at gøre opmærksom på, hvilken grufuld skæbne, der venter denne verdens børn, hvis de ikke omvender sig. Det hedder således i brevet: "Ved du bestemt, hvor du går hen, når du dør? Ved du det ikke, så går du fortabt."

Bag denne religiøse nidkærlighed mærkes tydeligt pastor Jeansons indflydelse. Jeansson blev i 1871 præst for Horne-Asdal sogne, og var en helvedsprædikant for Herren. Med ham fik Indre Mission for alvor fodfæste i Vendsyssel. Og så lang var hans arm, at den rakte ud efter Jens og Ane i Jebjerg mose.

Jens Pedersen Fisker døde den 23. oktober 1891, men forinden havde han været nødt til at sætte sit navn under et gældsbevis på kr. 600 til Jebjerg-Lyby pastorats sparekasse. Det skete den 30. december 1890. Til gældsbeviset er hæftet en skrivelse, skrevet af pastor Glud, Jebjerg - de fattiges sande ven og hjælper. Skrivelserne skal her gengives i sin helhed, da det er dokument af kulturhistorisk interesse:

"Da Jens Pedersen Fisker af Jebjerg har fået et lån opsagt på kr. 600 og han, hvis han selv skal få det ordnet, absolut må komme til at gå fra sit hjem, og da det af hensyn til familien må anses for rettest at hjælpe dem, så de kan undgå at komme på fattigvæsenet, har vi undertegnede besluttet at kautionere for ham for ovennævnte sum i sparekassen i Jebjerg, mod at få pant i hans ejendom næst efter prioritet stor kr. 1.100, såfremt vi kan blive mindst 24 underskrivere. Vi opfordrer derfor velvillige mænd i kommunen til at tage del i ovenstående."

Under denne skrivelse står prentet 40 navne, hvoraf mange er kendte. Vi tager næppe fejl når vi antager, at det blev Ane, der måtte gå den tunge gang for at bede storbønderne om hjælp. Men det skal også siges, at hun blev hjulpet; og hun har sikkert fået både håndører og andet godt med hjem.

Det var ifølge gammel tradition.

Når nøden var stor og uforskyldt som her, så var hjælpen også rede. Den vej som Ane nu betrødte, var ikke over hede, men over fede marker til brede gårde med store haver, som Aakjær udtrykker det i sit digt om Salling.

Underskriverne hørte til de førende i Jebjerg-Lyby pastorat. Nogle navne skal nævnes: Esper Andersen, kendt som Sallings næstførste mejeribestyrer og første cykelsportsmand. Samtidig drev han landhandel og cykelforretning i Jebjerg. Aksel Akselsen, forstander på højskolen. Selvfølgelig var storbonden Laust Østergaard til Mariesminde også med. Han var altid parat til at hjælpe de fattige naboer ude i mosen. Navnet Chresten Clausen er der også.

På Jebjerg kirkegård findes Chresten og Karens mindeplader side om side. De fortæller om trofasthed mellem to, der ikke måtte få hinanden, fordi han kun var tjenestekarl og hun den rige Simon Boels datter. Ved skæbnens gunst fik de alligevel hinanden. Jens Chr. Blisgaard, ja, men det var jo ham, der gik og satte havreneg på rad sammen med Marie Wammen - i måneskin. Han boede i den gård i Lyby, som nu tilhører Poul Dalsgaard. Peder Jensen, Nannerupgård, der var gift med den smukke Else Tækker, der viste sig venlig og hjælpsom mod den lille hyrdepige, der var ude at lede efter et bortløbet får.

Alt dette skete for næsten 100 år siden, men takket være Esben Jespersens dejlige bog "Oldemor fortalte" står disse begivenheder tydeligt i vor bevidsthed. Elses far, Niels Tækkers navn mangler heller ikke. Han ejede Abildgård, hvor Tækkers boede gennem flere generationer.

Også mod Lisedal styrede Ane sine skridt, gik op ad høje trappe til det nye, flotte stuehus, som endnu står næsten uændret med 4 skorstene på taget. Her boede Jeppe Boel, far til mejeri- og godsejer Marius Boel, der her på Lisedal begyndte forsøgene med svampeost, der under navnet Danablue er blevet en verdensartikel.

Trods den øjeblikkelige hjælp og lånet på 600 kr. viser regnskabet over renter og afdrag, som er ført bag på gældsbeviset, at der endnu var svære år i vente for Ane. Restgælden var i 1913 endnu på 425 kr., som da blev indløst med et kreditforeningslån på 1073 kr. og 85 øre. Helt til "krylt" kom Ane vel først, da børnene var fra hånden. En stor hjælp og støtte var det, at datteren Stinne forblev ugift og blev boende i hjemmet, som hun overtog efter moderen og værnede om til 1960.

Også Stinne Fisker var en særpræget personlighed, og det er hendes pietetsfølelse, vi kan takke for, at disse kendsgerninger og minder nu kan drages frem.

Nu må man ikke tro, at alt var sorg og fattigdom. Også almuelivet havde sine festlige stunder. Et sådant højdepunkt var datteren, Kirsten Maries bryllup i 1905 med senere rejsebud Anton Simonsen i Jebjerg. Det blev en begivenhed, som endnu kan huskes. Herom fortæller Esper Andersen i sin lille bog om violinisten Yttrup.

Yttrup var på det tidspunkt en koncertviolinist med verdensnavn. Han var imidlertid begyndt som Sallingspillemand, og når han var hjemme, boede han hos svogeren Laust Østergaard, Mariesminde. Han var sammen med familien Østergaard inviteret

Ane Fiskers hjem på Jebjerg mose. Huset byggede hendes mand Peder Fisker af brugte materialer. Vi ser Stinne og koen, Ane står ved træet og i døråbningen ses katten.

til bryllup, og havde taget sin violin med. Så kan det nok være, der blev danset med liv og lyst på toften til gamle danserytmer, som virtuosen tryllede frem på sin violin.

Helt brystfærdig har Anes hytte næppe været, for huset står endnu og benyttes som sommerbolig. Måske skyldes det Aakjærs interesse for Anes almueverden, at også en fotograf fandt vej til Ane i mosen. 3 dejlige billeder er nu fundet frem af et gammelt familiealbum.

Vi vil nu sammen med fotografen træde indenfor. Her sidder Ane bag en gammel opstanderrok fra 1700-tallet. Silkehovedtørklædet er sirligt knyttet under hagen i dagens anledning. Ved væven sidder Stinne, endnu ung med sit røde, krusede hår. På et udebillede ser vi Ane stå ved vindebrønden i sin almuedragt. Datteren sidder og maler koen, det er dog ikke den "sidmavede" ko, som Aakjær beskriver, men en yngre udgave af den gråbrogede jyske ko. Hyggen understreges af huskatten, der sidder i spindestilling på dørtærskelen.

Ane var gammeldags i god forstand. Hun spiste med hornske, og bevarede de lerstampede gulve. Bohavet var nok tarveligt, men det havde det præg af brug og gammel håndværkertradition, der idag agtes som almuekunst.

Til billedet af Ane Fisker hører også det skudsmål, hun får af gamle mennesker, der har kendt hende. Udtrykket en prægtig kone er blevet brugt.

At Ane var respekteret og afholdt udover det almindelige kom til udtryk, da hun døde den 19. juni 1921. Det var et helt sogn, der fulgte hende fra hytten på heden til graven på kirkegården. I kirken talte pastor Steffensen over hende ud fra et ord i Johannes-evangeliet: "Der kommer en nat, da ingen kan arbejde."

På hendes mindeplade læses indskriften "Rejst af venner."

Lad dette være en hyldest til almuekvinden, der bar så tunge byrder på sine spinkle skuldre. Tidligt måtte hun ud at tjene, tidligt begyndte hun at føde børn, og hvis hun ikke døde i barsels seng, fortsatte hun denne virksomhed så længe naturen tillod det. Samtidig med, at hun passede hjemmet, måtte hun ofte udføre hårdt legemligt arbejde, eller - som i Anes tilfælde - alene forsørge mand og børn. Takket være fotografiet, der blev opfundet om trent samtidig med, at Ane blev født, kan hun i dag se mod os med tungsindige, milde træk. Og takket være digteren, der så storheden i hendes fattige hverdag, kan vi danne os et billede af Anes liv og færden.

Ane Fisker bag den gamle opstanderrok fra 1700-tallet. ved væven sidder Stinne.

Auktionen på »Liden Kirkegård«

Af Karen Margrethe Skov Hansen, Slagelse.

Se det skete i de dage, hvor efteråret var ved at holde sit indtog i året 1754, at et svensk skib blev slået til vrage ud for den del af Bornholms kyst, der tilhørte Rønne Købstad og Vestre Herred, og sædvanen tro afholdt auktionsdirektøren, alias byfoged Selmer, en strandingsauktion.

Men helt så gelinde, som det i første omgang kunne lyde til, gled auktionsdagen fredag den 18. oktober nu ikke. For blandt de fremmødte Liebhaber og Tilskuere befandt sig fisker Peder Davidsen, der fra morgenstunden af havde forsøgt at slukke en brændende tørst, med det tilfølge, at han op ad dagen var kommet i besiddelse af et vist overmod. Et overmod, der ikke kun kom til at gå ud over byfoged Selmer, men som så sandelig også fik grumme konsekvenser for ham selv.

Da Peder Davidsen så byfogeden komme vandrende op ad Strandbakken på hin auktionsdag, gik han ham i møde og hilste ham med håndslag, hvilken hilsen Selmer også modtog og beevarede. Men aldrig så snart, de to var kommet helt op vesten for Rønne Kirkes gærde, begyndte begivenhederne at tage fart. Selmer standsede nemlig lige uden for kirkegårdsgærdet og påbegyndte auktionen, hvilket fik Peder Davidsen til at gribe ind og bede byfogeden om at gå lidt længere imod nord, fordi den jord han stod på, var gammel hellig jord, kaldet "Liden Kirkegård", og der måtte ej holdes auktion.

Peder Davidsen følte åbenbart, hvad der jo også kan være rigtigt nok, at det var respektløst og usømmeligt at stå og handle på indviet jord. Men uvist af hvilken grund valgte byfoged Selmer at ignorere "Liden Kirkegårds" krav på fred og fortsatte auktionen. For denne handling måtte han indkassere endnu nogle bemærkninger fra Davidsen, og så blev det ham for meget. Han spurgte, hvem han egentlig talte med, og da ikke en eneste svarede, hverken Peder Davidsen selv, hans broder kandestøberen, eller andre blandt publikum, så truede han Davidsen med, at hvis han ikke straks forføjede sig bort, så ville han personligt sørge for, at Davidsen fik logement. Til hvilket Peder Davidsen hvast replicerede:

de: "Vil du sætte en ærlig mand i fængsel. Du som har taget mine penge fra mig, din skælm!"

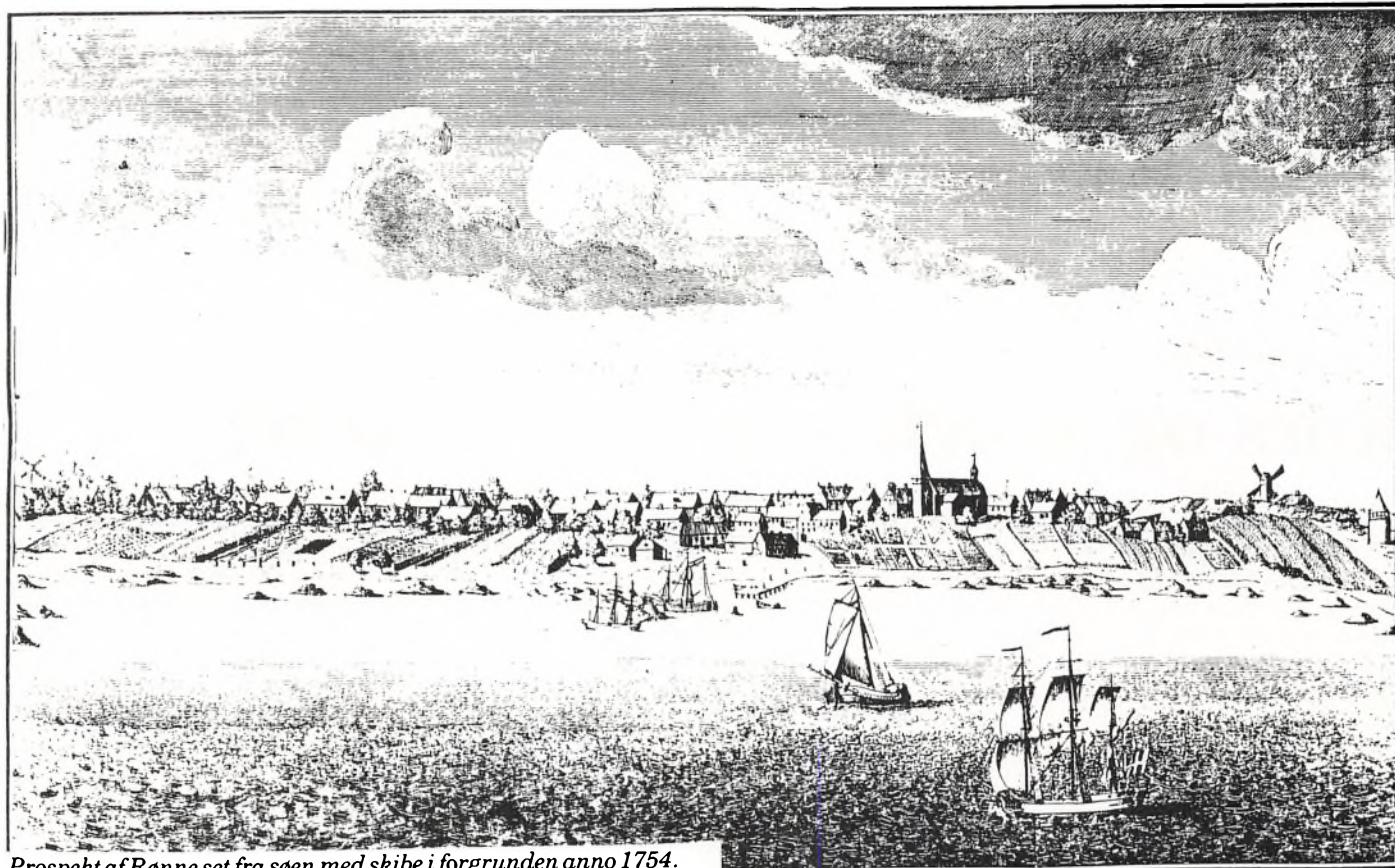
Efter denne salut forsvandt Peder Davidsen fra arenaen. Og man kan næsten fornemme den knugende tavshed, der var blandt de fremmødte.

Selmer var ikke i tvivl om, at han var blevet forulempet under sit embedes udførelse, og den formastelige skulle straffes. Han vidste ikke nøjagtig, hvor han skulle finde synderen, så han allierede sig med byens vagter og foretog ganske enkelt en ransagning af husene.

Sidst på dagen kronedes eftersøgningen med held. Man fandt Peder Davidsen i hans hjem, og derved forflyttedes skuepladsen fra "Liden Kirkegård" på toppen af Strandbakken, hvorfra der var storslået udsigt over havet, til de små gader bag kirken, nærmere betegnet til hjørnet af Rendegade Vimmelskafte, hvor Peder Davidsen ejede og beboede Rendegade nr. 2.

Da lovens håndhævere ankom til det lille hjem, var Davidsens rus imidlertid stadig ikke fordampet, og han satte sig til modværge. Noget der kunne høres i kvarteret, og hurtigt samlede en skare af interesserede. Tydeligst kunne det naturligvis høres ovre hos genboene Karen og Hermann Boss. Men Karen Boss, der på det tidspunkt stod og arbejdede i sin gård, resonnerede blot så, at det såmænd nok igen var Peder Davidsen, der havde fået en tår over tørsten og derfor regerede med sine børn, indtil hendes egne børn kom løbende og sagde, at hun skulle skynde sig at komme og se, Peder Davidsen var ved at blive slæbt i fængsel. Da smed den gode kone alt, hvad hun stod med, og ilede ind i sin stue for at kikke ud på gaden, og hun så byfogeden slæbte genboen hen ad gaden ved håret. Det var lovlig drastisk, syntes hun, og i højst altereret tilstand skyndte hun sig tilbage til sin gård. Hun ville bestemt ikke se mere.

Men i skaren af nysgerrige befandt sig en, der ikke lod sig skræmme af, at han måske kunne risikere at blive indkaldt som vidne i en eventuel efterfølgende retssag, og det var Anders Anker. Han blev stående for at få det hele med. Og heldigvis for os!

Prospekt af Rønne set fra søen med skibe i forgrunden anno 1754.

Anders Anker overværede, at efter byfogeden slæbte Peder Davidsen hen ad gaden ved håret, så lykkedes det for Davidsen at slippe fri og løbe hjem. Og da Selmer forsøgte at følge efter ind i huset, smækkede Peder Davidsen døren i lige på næsen af ham. Lidt senere lykkedes det for Selmer at komme ind i huset, men så smuttede Davidsen ud ved samme lejlighed og lukkede døren efter sig, så fogeden ikke kunne følge efter. Sådan vekslede det nogle gange, og da begge parter pludselig befandt sig ude på gaden på en gang, så havde Peder Davidsen byfogedens hirtzfænger i hånden og svingede den i luften over fogedens hoved, så denne måtte væрге for sig og til sidst tage hirtzfængerens tilbage med magt.

Omsider blev Peder Davidsen overmandet af vagterne, der var kommet ud efter at være blevet tilbageholdt af nogle personer, som var inde i huset, og han blev med vald slæbt afsted og puttet i byens arrestkammer. Og om aftenen kunne forbispadserende, der var nøjagtigt så nysgerrige, som vi er i dag, se Peder Davidsen ruske i vinduets gitterværk og høre ham råbe ud af vinduet, at ingen skulle få en skæppe mere af ham, og at de som havde fået ham indespærret skulle få en ulykke, når han kom ud igen.

Så sad han der! Han vidste ikke rigtig, hvor han var. Han vidste slet ikke, hvorfor han var i det underlige rum. Og lidet anede han, hvad der kunne følge efter. Kun et var sikkert for den stakkels fisker, der jo nok var en lille smule afhængig af brændevinen, at det, han var havnet i, i al fald ikke havde det ringeste med Himmerige at gøre!

Det siger næsten sig selv, at alt dette måtte få et retsligt efterspil. Amtmand von Urne gav byfoged Selmer medhold i, at han skulle anlægge sag imod fisker Peder Davidsen. Davidsen fik beskikket Carl Deichmann Funch som forsvarer. Den 21. oktober begyndte sagen ved Bytinget. Og først den 5. november lykkedes det Deichmann at få Peder Davidsen løsladt, imod at syv kendte borgere i Rønne kautionerede for ham med deres egne personer, huse og gårde, og imod Davidsen lovede at betale passende multer, som ville blive nærmere fastsat.

Et langt referat af aktors og defensurs spørgsmål og vidnernes udsagn vil ikke være på sin plads her i bladet. Men udover det, som allerede er fortalt med de forskellige udsagn som basis, skal dog røbes, at da man endelig fik samlet vidnerne, hvilket slet ikke var så let endda, fordi Hans Smed var for beskænket, Lars Hals hustru ved at barsle, og Boss' unge pige Petronelle var blevet syg, så kom det til at fremgå tydeligt, at fisker Peder Davidsen slet ikke var den farlige mand, som byfoged Selmer havde fået indtryk af. Han havde aldrig før antastet nogen hverken med ord eller gerninger, havde ej heller været i konflikt med loven tidligere. Og han levede altid i fred med sine naboer. Han var bare så beskænket den famøse dag midt i oktober, hvor det hele begyndte, og i sin løftede tilstand havde han haft mod til at forsvare den gamle hellige jord, kaldet "Liden Kirkegård", selv imod stadens mægtige foged.

Både fisker Peder Davidsen og hans broder kandestøberen omtaler "Liden Kirkegård", den gamle hellige jord, der ikke blev brugt som begravellesplads mere, og som lå uden for kirkegårdsgærdet imod vest, uden dog at røbe, hvor de havde deres viden fra. Men det vil vel være rimeligt at antage, at brødrene havde fået fortalt om "Liden Kirkegård" af deres slægtninge, idet de både havde deres morforældre, moster, morbror, tante og onkel boende i Rønne, for slet ikke at tale om deres egen fader, der havde fast bopæl og borgerskab som fisker i byen helt fra 1675, og som muligvis var født i Rønne i skæbneåret 1658.

Et godt råd.

I denne søde juletid, hvor alt skal være nypudset og smukt, skal "Slægtsgården" bringe et godt råd vedrørende pudning af kobber- og messingtøj.

Bland 1 kop vand med 1 kop eddike, 1 kop hvedemel, 2 tsk. citronsyre og 2 tsk. salt.

Rør det godt sammen og smør det på det, der skal pudses, med børste eller klud.

Skyl det godt under meget varmt vand og poler grundigt efter.

Det er en let metode, og man undgår de hvide kanter på messingtøjet.

Boganmeldelse.

Kors og krucifikser ved alfarvej

Edvard Andersen har gjort det igen. Redaktøren fra Fåborg har udgivet sit 25. skrift ud fra omfattende studier i alle egne af de historiske omstændigheder ved rejsning af korsene og de religiøse vartegn. Hans meget påskønnelsesværdige aktivitet har afstedkommet en smuk bog indeholdende 27 beskrivelser og mange værdifulde billeder. Også føjes yderligere til 16 tegninger af de gotlandske kors, som viser tilbage også til danskertiden fra 1361 til 1645. Man føres til Finderup lade, Hellig Anders ved Slagelse, Grathe Hede, Knud Lavard i Haraldsted, Aal kirke, Sostrup Slot med flere steder og fra nutiden er bl.a. medtaget Kaj Munk Korset i Hørbyminde og krucifikset ved Eskildstrup mellem Ringsted og Haslev. En lang række af historiens mange kampe og fejder i et nationalt og religiøst perspektiv får sin omtale.

Edvard Andersen siger, at det var en from gerning at rejse kors og krucifikser ved vejkryds, vadedsteder, hellige kilder og højdedrag og at korsets tegn var meget brugt i hverdag og højtid ved hellige handlinger, mere i fortiden end i nutiden. Bogen er udgivet af Lokalhistorisk Selskab og Byhistorisk Vennekreds i Fåborg.

En stor tak til Edvard Andersen, hvis journalistiske og historiske livsværk er præget af at åbne øjnene for at beskue, hvad de gamle gav fra sig. Og budet går videre til hver af os andre. Budstikken opfanges og gives fra Fåborg til alle der ser forsker- og fortællekaldet.

Jens P. Pedersen.

Slægtsgårdsrejsen til EF 19. - 24. oktober 1986

Guðrón Kloppenborg-Skrumsager deltog i Dansk Slægtsgårdsforenings studietur til Bruxelles og Strassbourg, og fortæller her om sine oplevelser og indtryk.

Turen afgik tidlig søndag morgen fra København, og selskabet udvidede sig på vej tværs gennem landet, så vi ved grænsen var 50 deltagere. Ifølge den tilsendte deltagerliste mænd og deres fruer (lidt trist at kvinder først udstyres med et fornavn, når de bliver enker).

Vi så solen næsten hver dag, men regnen hver dag. Der blev investeret en del valuta i paraplyer på den tur.

Turens primære mål var Bruxelles og Strassbourg. Det første besøg var forsåvidt skuffende. Vi kom ad snørklede gange i en bygning et stykke fra kommissionen til 2 foredrag om EF. Derefter blev vi med fransktalende guide ført til kommissionsbygningen for at spise dagens middag i kantinen (kæmpestor og ikke særlig hyggelig), og så farvel. Vi fik intet indtryk af bygningen indefra, kun at den var uendelig stor. Jeg for mit vedkommende følte mig ikke særlig velkommen, og gik derfra med en tom fornemmelse, selv om vi blev udstyret med meget læsestof.

I parlamentet i Strassbourg blev vi modtaget af Søren Søndergaard fra EF's informationskontor i København og hans sekretær. Vi blev grundigt informeret af dem begge, og vi havde møde med Erhard Jakobsen, Marie Jepsen, Claus Toksvig og Brønlund Nielsen, hver ca. 1/2 - 1 time. De orienterede alle godt om forskellige emner, og der blev stillet mange spørgsmål, selvfølgelig mest om landbrug (mælkekvoter - kornlagre). Alle var enige om, at fødevarelagrene skulle bringes ned, men ingen havde rigtig nogen løsning på hvordan. Der blev spurgt om afgifter, grænsehandel, fælles pengesystem og meget andet. Det var påfaldende, at alle parlamentarikerne udtrykte harme over den hjemlige presses negative holdning til alle spørgsmål vedrørende EF. De positive resultater bliver sjældent nævnt.

Vi overværede mødet i parlamentet, og kom ind i salen netop som Henning Christoffersen holdt budgettale. Parlamentsalen er meget stor og flot, med god plads til de 518 medlemmer og næsten lige så mange tilhørere. Der var ikke mange medlemmer i salen, mens vi var der, og de kom og gik, som i det danske folketing. Til forskel herfra var der både kommentarer, bifald, og mishagsyttringer. Det mest spændende var næsten tolkningen. Der er 72 sprogkombinationer, og det er fantastisk, at man kan høre den samme tale på mange sprog samtidig. Alt i alt et positivt besøg - tak for det.

Bruxelles er en meget smuk by, som vi godt kunne have ønsket lidt mere tid til. Der var en trafik, som man næppe kan forestille sig, men tilsyneladende skete der ikke flere uheld end i den hjemlige trafik.

Vi var på besøg hos en tysk vinbonde i Moseldalen nær Trier, hvor vi smagte på vinen og så bedriften. 3 1/2 ha. vinstokke og produktion af 30.000 l vin. Han presser og fremstiller selv sin vin, men vi så også en fabrik, hvor avlerne kom med deres druer og fik dem presset. Saften blev så i tankbiler kørt til andre fabrikker til videre fabrikation.

I nærheden af Saarbrücken bor Josef Rose, som vi besøgte. Han talte et udmærket dansk efter 1/2 års ophold i Danmark for 20 år siden. Han havde 54 stk. kødkvæg med kalve, og lavede selv pølser - 10.000 høns og eget ægpakkeri. Kvæget blev brugt til spaghettiproduktion, og derudover havde han brændevinsbrænderi. Alt blev solgt fra egne salgsvogne. En bonde med mange ideer, og ikke så mange restriktioner fra offentlige myndigheder, som i Danmark. Hele selskabet blev budt på smagsprøver af hans mange produkter.

Ellers er tysk landbrug ikke særlig imponerende, men vores indtryk fra Strassbourg var også, at meget landbrug i bjergegne

nærmest opretholdes som en form for socialhjælp. Det er bedre, at give landmændene gode vilkår end at få dem ind i køen af arbejdssøgende i storbyerne. Arbejdsløsheden er i de fleste EF lande større end i Danmark.

Vi så Airborne museum og krigergravene ved Arnhem, hvor vi fik indtryk fra et af de store slag i 2. verdenskrig. 7.600 fortrinsvis engelske soldater savnedes efter slaget, og på gravene er der 2.000 hvide kors, mange af dem med teksten "kun kendt af Gud". Et smukt minde om en tragisk begivenhed.

Waterloo udenfor Bruxelles virkede på mig mere kunstigt. Det kæmpestore maleri, som gik bygningen rundt, og skildrede slaget mellem Napoleon og Wellington i 1815, var selvfølgelig flot og farverigt. Jeg skal ikke sætte spørgsmålstegn hverken ved den kunstneriske eller historiske værdi, men det gjorde ikke særlig stærkt indtryk på mig, virkede nærmest som gøgl. Måske fordi det er så længe siden, men nok mest på grund af de talrige kiosker, og dermed den kommercielle udnyttelse af begivenheden. Kun få af selskabet nåede de 226 trin op til løven. Det var ualmindelig vådt og blæsende, og man så ærlig talt også løven bedre nedefra.

I Bergen-Belsen koncentrationslejren på Lüneburg Heide var det de tragiske realiteter, der talte for sig selv. Lejren er bevaret som mindepark over de nazistiske krigsforbrydelser, og der er ingen former for udnyttelse. Besøget satte tanker igang om begivenhederne 1940-45. På vej derfra erindrede jeg Toksvig's ord i Strassbourg. EF er med til at forhindre krig i alt fald mellem vesteuropæere. Lad folk i parlamentet tale og diskutere sig til rette, måske engang imellem slagsmål på ord, fremfor på Europas slagmarker.

Det ret kraftige regnvejr forhindrede os i at få det fulde udbytte af naturen omkring os, men vi kunne da fra bussen følge markarbejdets fremskriden i de forskellige lande. Vi så de store grønsagsarealer i det sydlige Holland, og jeg undrede mig over, hvordan man der kan brødføde og beskæftige 3 gange så mange indbyggere på halvt så meget plads som os. Jeg bemærkede den store forskel i byggeri og vedligeholdelse fra land til land.

Jeg savnede først og fremmest et program for turen. En tur giver større udbytte, når man hjemmefra er forberedt på, hvad man skal se. Jeg savnede mere tid til fri afbenyttelse f. eks. traveture, indkøb, museumsbesøg eller blot at se på byer og natur. Byer som Strassbourg og Luxembourg var nok også værd at se nærmere på. Men så har man jo selvfølgelig nogle mål for sin næste ferie. Vore hotelværelser var næsten også for fine til at blive udnyttet så kort.

Vi var et dejligt selskab i alle aldre fra 12 år og op, og alle fandt hurtigt sammen i hyggeligt samvær. Bussens mikrofon blev flittigt brugt, også af deltagerne, til orientering og fortælling om mange emner. Der blev sunget og snakket, og en enkelt vits ind imellem. En poetisk åre havde vi iblandt os, så vi fik aktuelle vers om turen. Et par af deltagerne var på sølvbryllupsrejse, så den sidste aften fejrede vi dem. Nogle blev udvalgt til parrets pårørende og fik til opgave at holde festtaler. Bl.a. gommens far og parrets børn Ulla og Henrik fik latteren frem. En festlig måde at slutte turen på.

Jørgen var superchauffør, som med stilfærdig lune fandt vej selv i de vanskeligste situationer. Rart at der var kaffemaskine, og at Ulla og Kåre var hurtige til betjeningen.

Alt i alt en dejlig tur trods små "kiks". Tak til Inger, Jens Peter og alle medrejsende.

G.K.-S.

En julekalender

Af valgmenighedspræst J. Dilling Hansen, Høve.

Mandag d. 1. december

Nu kommer december med oh og med ah,
med toner og vaner og lugte
- og nye ord? - hvor skal jeg dog få dem fra?
nå, så må jeg nøjes med brugte!

Tirsdag d. 2. december

Halløj! Nu er nisserne fremme på ny!
Forsigtig! Tal sagte! Kom sand på!
"Det hedenskab burde vi kristne dog sky!"
- ja, det kommer sandelig an på!

Onsdag d. 3. december

Hvis morgen i advent er kølig og grå,
da syng de forjættende sange
om løven, der æder med okserne strå
og ikke gør børnene bange!

Torsdag d. 4. december

En gammel skik lægger nu alle slags frø,
mens salmesang klejnerne dryppe,
- så bliver de grønne og står smukt i kø
omkring julens hjemlige krybbe.

Fredag d. 5. december

I gammel tid holdt de ved faste og bøn,
og før-jule-tiden var stille,
en sundhed for sjælen, og kål som er grøn
for legemet er ikke ilde!

Lørdag d. 6. december

En sportslørdag - så kan man sidde og glo
- i marken end ploveene vender -
og nissen ta'r halm i de gammeldags sko
i Rosenholms julekalender.

Søndag d. 7. december - 2. søndag i advent

I dag går de brudejomfruer med lys
- så ligner de os, som tør vente,
at julebud snarest vil komme til bys,
- at hjerterne selv bliver tændte!

Mandag d. 8. december

"De gøres ej ondt, og der voldes ej men!"
Esajas det ord om os svøbte!
Hæng nellikeduft i en frugt på en gren;
igår blev de nyfødte døbte!

Tirsdag d. 9. december

Husk nu at fortælle i mørkningens stund
for dem, som har tid til at høre
en lille fortælling - da bliver din mund
det sødeste liv for et øre!

Onsdag d. 10. december

(FN's menneskerettighedserklæring)
Mon alt for trygge kender til at bæve?
Der er en *tryghed* ved i fred at leve,
og *stakkel* den, som aldrig kendte freden,
- da *skam få menneske-u-rettigheden!*

Torsdag d. 11. december

Lad det nu være vor termin med Fanden,
vor *trøst* er den, at han er *ikke* manden,
for *Gud* er folkets og historiens Herre,
det er *vor trøst*, når meget synes værre!

Fredag d. 12. december

Først nu lader børnene klimaet ske,
som var det kun Guds interesse,
- om sol eller regn eller blæst eller sne
er de faktisk lige tilfredse!

Lørdag d. 13. december

Vor Herre kalder sig *for vej og via*
- hold dagen ud - det er *Santa Lucia!*
- som sig med lys ved julemødet viser,
- en martyr, mens vi hygger og vi spiser!

Søndag d. 14. december (3. søndag i advent)

Hvem gi'r dog men's *karakter* for troen?
Det er langt værre end at gå på kroen!
At hin består, men *denne* la'r du dumpe!
- du bliver paradiset's æselrumpe!

Mandag d. 15. december

Til tider forsvinder en ting eller to,
de kan ikke selv gøre for det,
så søg, kære venner! Men skulle man tro,
en *hel* mandag kan blive borte!

Tirsdag d. 16. december

Nu graver ålen sig i mudderbunden
i søndags spurgte *Døberen* fra grunden:
Er nu Herodes-tiden snarlig omme?
Er du vort livs forløser, som skal komme?

Onsdag d. 17. december

I husker, i mandags jeg vandred' omkring
og ledte med lys og med lygte
- da fandt jeg forresten tre bortkomne ting,
men *ikke* mig selv, som jeg søgte!

Torsdag d. 18. december

Kastanjeknopper - hvem der kunne male!
Jeg hører sang af junis nattegale,
- ej kejserens! Men livets, som det troedes!
Johannes er skandale for Herodes!

Fredag d. 19. december

Om sure luften skriver økologen,
- i bøgens blade kæmpes der *for bogen!*
Ga tur i skoven, er du let på foden
og find dit juletræ på roden!

Lørdag d. 20. december

December - det er som en målbevidst mand,
der går - og går lidt fra forstanden;
i grunden er det nok det bedste, der kan
ske både forstanden - og manden!

Søndag d. 21. december - 4. søndag i advent.

Nu *solhvervshåb* mod forarsjævnøgn iler;
fra fængslet *Paulus* denne søndag smiler:
"O, glæd jer i Herren!", skrev romernes
fange:
hans breve fik bud til sa mange!

Mandag d. 22. december

Symbol og skikke - ser du skiltet dingle?
- at midgardsorm - er blevet julekringle?
Fra gard til gard nu lyder gamle toner;
vor jul er fyldt af traditioner.

Tirsdag d. 23. december

Om lillejuleaften sneen falder,
det er *barnefyrd* - i hver en alder;
nu brænder advents sidste vagekerte,
på julens dør er hængt et hæklet hjerte!

Onsdag d. 24. december

Nu føder en jomfru Guds den enbarne søn,
det star der i Guds poesibog;
den bog, som beskriver vor Herre, er skøn,
her bruger vi børns melodibog!

Torsdag d. 25. december (juledag)

Med Luther - Brorson - Kingo - Grundtvig
tonen
- den julesang kom af Reformationen!
Men - *factum est* - det *skete* i de dage,
at der blev født en konge uden mage!